

Uvod u zen kroz poeziju Matsua Bashoa i Ikkyua Sojuna

Miletti, Erik

Undergraduate thesis / Završni rad

2019

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Pula / Sveučilište Jurja Dobrile u Puli**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:137:273510>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-12-20**

Repository / Repozitorij:

[Digital Repository Juraj Dobrila University of Pula](#)

Sveučilište Jurja Dobrile u Puli
Filozofski fakultet

ERIK MILETTI

UVOD U ZEN KROZ POEZIJU MATSUA BASHŌA I IKKYŪA SŌJUNA

Završni rad

Pula, veljača 2019.

Sveučilište Jurja Dobrile u Puli
Filozofski fakultet

ERIK MILETTI

UVOD U ZEN KROZ POEZIJU MATSUA BASHŌA I IKKYŪA SŌJUNA

Završni rad

JMBAG: 0303063793, redoviti student

Studijski smjer: Japanski jezik i kultura

Predmet: Književna iskustva istočne i južne Azije

Znanstveno područje: Humanističke znanosti

Znanstveno polje: Filologija

Znanstvena grana: Japanologija

Mentor: doc.dr.sc. Igor Grbić

Pula, veljača 2019.

IZJAVA O AKADEMSKOJ ČESTITOSTI

Ja, dolje potpisani Erik Miletta, kandidat za prvostupnika japanskoga jezika i kulture ovime izjavljujem da je ovaj Završni rad rezultat isključivo mogega vlastitog rada, da se temelji na mojim istraživanjima te da se oslanja na objavljenu literaturu kao što to pokazuju korištene bilješke i bibliografija. Izjavljujem da niti jedan dio Završnog rada nije napisan na nedozvoljen način, odnosno da je prepisan iz kojega necitiranog rada, te da ikoji dio rada krši bilo čija autorska prava. Izjavljujem, također, da nijedan dio rada nije iskorišten za koji drugi rad pri bilo kojoj drugoj visokoškolskoj, znanstvenoj ili radnoj ustanovi.

Student

U Puli, 20. veljače 2019. godine

IZJAVA
o korištenju autorskog djela

Ja, Erik Miletta dajem odobrenje Sveučilištu Jurja Dobrile u Puli, kao nositelju prava iskorištavanja, da moj završni rad pod nazivom *Uvod u zen kroz poeziju Matsua Bashōa / Ikkyūa Sōjuna* koristi na način da gore navedeno autorsko djelo, kao cjeloviti tekst trajno objavi u javnoj internetskoj bazi Sveučilišne knjižnice Sveučilišta Jurja Dobrile u Puli te kopira u javnu internetsku bazu završnih radova Nacionalne i sveučilišne knjižnice (stavljanje na raspolaganje javnosti), sve u skladu s Zakonom o autorskom pravu i drugim srodnim pravima i dobrom akademskom praksom, a radi promicanja otvorenoga, slobodnoga pristupa znanstvenim informacijama.

Za korištenje autorskog djela na gore navedeni način ne potražujem naknadu.

U Puli, 20. veljače 2019. (datum)

Potpis

SADRŽAJ

1. UVOD	1
2. POVIJEST ZENA.....	3
2.1. ZEN I PRAZNINA	5
2.2. MEDITACIJOM DO SAMOSPOZNAJE	5
2.3. SATORI	6
3. KRATKA POVIJEST JAPANSKE POEZIJE	7
4. MATSUO BASHŌ.....	8
5. IKKYŪ SŌJUN	15
6. ZAKLJUČAK.....	22
7. IZVORI.....	24
8. SAŽETAK.....	27
9. SUMMARY.....	28

1. UVOD

U posljednje je vrijeme došlo do izuzetnog povećanja interesa za zen budizam. Taj je interes polako postao značajna snaga intelektualnog i umjetničkog svijeta na Zapadu. Nesumnjivo je povezan sa široko prisutnim interesom za japansku kulturu, ali sve to ne mora biti više od prolazne mode. U nekim novijim poljima zapadne znanosti kao što su psihologija, psihoterapija, logika, filozofija znanosti, semantika i teorija komunikacije pojavile su se ideje i uvidi koji nas očaravaju. Neke od ovih razvojnih pojava možda su uzrokovane sugestivnim utjecajima azijske filozofije, ali sam ja sklon povjerovati da je tu više u pitanju paralelizam nego neposredni utjecaj.

Bliski koncepti prostora, vremena, pokreta, prirode i prirodnih zakona, povijesti i društvenih promjena i sami koncepti o ljudskoj ličnosti raspršili su se, a mi smo se našli prepušteni slučajnostima, bez okova, u jednom univerzumu koji naizgled može podsjetiti na budistički princip „velike Praznine“. Mnogostruka mudrost Zapada (religiozna, filozofska i znanstvena) ne pruža zadovoljavajući putokaz umjetnosti življenja u takvom univerzumu. Poprilično nas plaši ono što se od nas očekuje – da nađemo svoj put u tako burnom oceanu relativnosti jer smo mi navikli na apsolute, na čvrste principe i zakone kojih se grčevito držimo radi duhovne i psihološke sigurnosti. Mislim da se stoga javlja toliki interes za kulturno produktivan način života koji se tijekom otprilike tisuću i petsto godina osjećao kao kod kuće u „Praznini“.

U srcu zena postoji jako, ali potpuno nesentimentalno suosjećanje za ljude koji pate i stradaju unatoč samim pokušajima da se spase. Postoji mnogo izvrsnih knjiga o zenu, iako se neke od najboljih više ne mogu lako pronaći, međutim, do sada nam nitko, čak ni profesor Suzuki, nije pružio sveobuhvatan pregled sveukupnog predmeta, što uključuje i povijesnu pozadinu, kao i odnos prema kineskoj i indijskoj misli. Tri toma Suzukijevih *Eseja o zen budizmu* nesustavna je zbirka znanstvenih izlaganja o tom predmetu, izvanredno korisnih za nekoga tko se time bavi, ali poprilično zbunjujućih ako se radi o običnom čitatelju koji ne razumije opće principe. Njegov *Uvod u zen budizam* prilično je ograničen i specijaliziran. Ispušta osnovne podatke o odnosu zena prema kineskom taoizmu i indijskom budizmu, a u izvjesnom pogledu mistificira stvari više no što je potrebno. Drugi su njegovi radovi istraživanja posebnih gledišta zena i svi zahtijevaju poznavanje opće pozadine i povijesne perspektive.

Završni rad sastoji se od četiri poglavlja koja obuhvaćaju bitne informacije i primjere zena u japanskoj poeziji. Prvo se poglavlje odnosi na povijest japanskoga zena, dok je u drugom predstavljena kratka povijest japanske poezije i njezini oblici. Treće se poglavlje odnosi na pjesnika Matsua Bashōa, a u četvrtom je predstavljen pjesnik Ikkyū Sōjun. Smatra se kako su obojica reprezentativni zen pjesnici i budistički redovnici. Ta poglavlja obuhvaćaju njihove biografije te navođenja njihovih najpoznatijih pjesama u originalu, moje prijevode te tumačenja. Matsuo Bashō bio je japanski pjesnik koji je svoju poeziju pisao na japanskom jeziku, dok je Ikkyū Sōjun pisao japansku poeziju na kineskom jeziku.

Cilj je moga završnog rada istraživanje povijesti zena kao filozofskog pojma budizma te načina na koji se on pojavljuje u poeziji Matsua Bashōa i Ikkyūa Sōjuna kako bi se pronašla njihova zajednička obilježja, istražile sličnosti i razlike te zaključilo kako je zen utjecao na njihovu poeziju, ali i na poeziju Japana općenito.

2. POVIJEST ZENA

Zen je japanska varijanta kineskoga *chan* (kin. 禪) budizma, vrsta *mahāyāne*¹, škole koja snažno ističe *dhyānu*² (sanskrt ध्यान), obuku svijesti i ravnodušnosti. Ova praksa daje uvid u pravu prirodu ili prazninu inherentnog postojanja, što otvara put oslobođenom načinu života. Zen je prema tradiciji nastao u Indiji kada je Gautama Buddha podigao cvijet, a samo se Mahākāśyapa nasmiješio. Time je pokazao kako je shvatio bezbrižnu suštinu *dharma*. Na taj je način *dharma* prenesena u Mahākāśyapu, tj. doživio je prosvjetljenje, a kasnije je primio titulu drugog patrijarha zena.³

Budizam je u Kinu uveden u prvom stoljeću nove ere. *Chan* je prema tradiciji oko 500. godine uveo Bodhidharma, indijski redovnik koji je podučavao *dhyānu*. Bio je 28. indijski i prvi kineski patrijarh zena. U Japan je budizam uveden u 8. stoljeću za vrijeme razdoblja Nara (jap. 奈良時代 710.-794. nara jidai) i razdoblja Heian (jap. 平安時代 heian jidai). Prva zen škola nastala je tijekom razdoblja Kamakura (jap. 鎌倉時代 kamakura jidai) kada je Nōnin osnovao Daruma školu zena (jap. 達磨宗).⁴

Godine 1168. Eisai (jap. 明菴栄西) je otputovao u Kinu gdje je dvadeset godina proučavao Tendai (jap. 天台宗)⁵, a onda 1187. godine uspostavio lokalnu granu Línjī škole (kin. 臨濟宗) koja je u Japanu poznata kao škola Rinzai (jap. 臨濟宗).⁶ Par desetljeća kasnije, Nanpo Shōmyō (jap. 南浦紹明) utemeljio je Ōtōkan (jap. 応灯関), japansku najutjecajnijiu granu Rinzaija. Godine 1215. Dōgen osniva Sōtō školu zena (jap. 曹洞宗)⁷, japansku granu kineskoga Caodonga. Zen je zbog svojih obilježja, kao što su suočavanje sa smrću bez straha i djelovanje na spontan i intuitivan način uvelike odgovarao načinu života samuraja. Tijekom tog razdoblja uspostavljen je Gozan, sustav pet planina, koji je institucionalizirao utjecajni dio škole Rinzai. Sastojao se od

---

¹ Encyclopædia Britannica. Mahāyāna <https://www.britannica.com/topic/Mahayana>

² Encyclopædia Britannica. Dhyāna, <https://www.britannica.com/topic/dhyana>

³ Cook, Francis Dojun, *The Record of Transmitting the Light; Zen Master Keizan's Denkoroku*, str. 1-5

⁴ Dumoulin, Heinrich, *A History of Zen Buddhism*, str. 137-139

⁵ *ibidem*, str. 139-142

⁶ Encyclopædia Britannica. Rinzai, <https://www.britannica.com/topic/Rinzai>

⁷ Encyclopædia Britannica. Sōtō, <https://www.britannica.com/topic/Soto>

pet najpoznatijih zen hramova u Kyotu: Kenchō-ji (jap. 建長寺), Engaku-ji (jap. 円覺寺), Jufuku-ji (jap. 寿福寺), Jōmyō-ji (jap. 淨妙寺) i Jōchi-ji (jap. 淨智寺).⁸

Na početku razdoblja Muromachi (jap. 室町時代 *muromachi jidai*), tijekom kojeg je škola Rinzai bila najuspješnija, u potpunosti je razrađen sustav Gozan čije je konačna verzija ubrajala pet hramova u Kyotu i pet u Kamakuri. Proširen je diljem Japana, učinkovito dajući kontrolu središnjoj državi. Vladajući je šogun, za upravljanje državnim poslovima, zapošljavao redovnike tih hramova.⁹

Nakon razdoblja rata, za vrijeme Azuchi-Momoyama razdoblja (jap. 安土桃山時代 *azuchimomoyama jidai*) Japan je ponovno ujedinjen. Ovo je ujedinjenje umanjilo moć budizma, koji je do tada postao snažna politička i vojna sila u Japanu. Neokonfucijanstvo je steklo utjecaj na štetu budizma koji je bio pod strogom državnom kontrolom. Japan je zatvorio vrata ostatku svijeta. Nisu se uvodile nove doktrine i metode niti su osnivani novi hramovi i škole. Jedina iznimka bila je Ōbaku (jap. 黃檗宗)¹⁰, grana Línjī škole zena, koju je u 17. stoljeća uveo kineski redovnik Ingen, a ime je dobila prema japanskom čitanju imena planine Huangbo (jap. 黃檗山 *Ōbaku-san*).

Moć carske obitelji ponovno je uspostavljena tijekom razdoblja Meiji (jap. 明治時代 1868.-1912. *meiji jidai*) i Japan je bio prisiljen otvoriti vrata trgovini sa Zapadom koja je donijela utjecaj i, na kraju, restrukturiranje svih vladinih i trgovačkih struktura prema zapadnim standardima. *Shintō* (jap. 神道) je postao službena državna religija, a budizam je bio prisiljen prilagoditi se novom režimu. Budistička ustanova vidjela je zapadni svijet kao „prijetnju, ali i kao izazov za ponovno uzdizanje“.¹¹ Budističke institucije imale su jednostavan izbor: prilagoditi se ili propasti. Rinzai i Sōtō škole odlučile su se prilagoditi, pokušavajući modernizirati zen u skladu s gledištima Zapada, istodobno zadržavajući japanski identitet koji je bio artikuliran u filozofiji *nihonjinrona* (jap. 日本人論), tj. u teoriji „japanske jedinstvenosti“. D.T. Suzuki doprinio je filozofiji *nihonjinrona* uzimajući zen kao prepoznatljiv znak azijske duhovnosti, koji očituje svoj jedinstveni karakter u japanskoj kulturi¹²

---

⁸ Dumoulin, Heinrich, *A History of Zen Buddhism*, str. 151

⁹ *ibidem*, str. 151-153

¹⁰ Encyclopædia Britannica. Ōbaku, <https://www.britannica.com/topic/Obaku>

¹¹ Sokol, Kathy Arlyn. „Zen at War“, <https://kyotojournal.org/conversations/zen-at-war-2/>

¹² Sharf, Robert H., *The Zen of Japanese Nationalism*, str. 34-36

2.1. ZEN I PRAZNINA

Mahāyāna budizam karakterizira pojam *sūnyatā* (sanskrt शून्यता)¹³, tj. praznina, što također naglašava zen. Vrlo važna doktrina mahāyāna budizma je priroda Buddhe, ideja da sva ljudska bića imaju mogućnost „probuditi se“. Ovakav nauk može lako voditi ka ideji postojanja nepromjenjive biti prirode ili stvarnosti u pozadini promjenjivog svijeta.¹⁴ Razlika i sjedinjenje ovih dviju doktrina središnja je tema *Laṅkāvatāra Sūtre* (sanskrt लंकावतारसूत्र).¹⁵ Primarni cilj Rinzai zena je *kenshō* (jap. 見性), tj. pogled na vlastitu prirodu i *mujōdō no taigen*, (jap. 無常道の体現) tj. izražavanje tog uvida u svakodnevnom životu.¹⁶ *Ken* (見) znači "viđenje", a *shō* (性) znači "priroda" ili "suština"¹⁷. Vidjeti svoju pravu prirodu znači shvatiti kako ne postoji nekakvo konačno "ja" ili "sebstvo", shvatiti kako je naša istinska priroda prazna. Takvo izražavanje u svakodnevnom životu znači da ovo nije samo kontemplativni uvid, već da su naši životi izrazi tog nesebičnog postojanja.

2.2. MEDITACIJOM DO SAMOSPOZNAJE

Zen u Japanu karakterizira prakticiranje *zazena* (jap. 座禪, sjedeća meditacija), meditativne discipline koja je primarna praksa budističke zen tradicije.¹⁸ Precizno značenje i metoda *zazena* varira od škole do škole, ali općenito se smatra sredstvom uvida u prirodu postojanja. U japanskoj školi Rinzai *zazen* se obično povezuje s proučavanjem *kōana* (jap. 公案), kratkih anegdota koje su često iracionalne, ali suptilno upućuju na budistička učenja. Sōtō škola Japana, s druge strane, preferira pristup zvan *shikantaza* (jap. 只管打坐) ili „samo sjedenje“ koji omogućuje lakšu meditaciju. Naizmjenice sa *zazenom* postoji meditacija pješaćenja *kinhin* (jap. 経行) u kojoj se zanemaruje okolina, a sva se pažnja posvećuje pješaćenju.¹⁹

---

¹³ Encyclopædia Britannica. Sunyata, <https://www.britannica.com/topic/sunyata>

¹⁴ Kalupahana, David J., *The Principles of Buddhist Psychology*, str. 38-43

¹⁵ Encyclopædia Britannica. Lankavatara-sutra, <https://www.britannica.com/topic/Lankavatara-sutra>

¹⁶ Kapleau, Philip, *The Three Pillars of Zen*, str. 46-49

¹⁷ *ibidem*, str. 41-46

¹⁸ Geoffrey Shugen Arnold, *Zazen Instructions*

¹⁹ Sharf, Robert H., *The Zen of Japanese Nationalism*, str 2

Cilj je zen meditiranja „ne razmišljati“, u japanskom *fu shiryō* i *hi shiryō*. Prema riječima učitelja Zhua, ova dva pojma negiraju dvije različite kognitivne funkcije „intencionalnost ili samosvjesno razmišljanje“, i „diskriminativno razmišljanje“, koje se nazivaju *mane*.²⁰ Korištenje dva različita izraza za „ne razmišljanje“ i različita interpretacija negiranja ovih kognitivnih funkcija ukazuju na presudnu razliku između Sōtō i Rinzai škola. Prema učitelju Ruiju, Rinzai zen započinje s *hi shiryō*, negirajući diskriminativno razmišljanje, i kulminira u *fu shiryōu*, negirajući intencionalnost, dok Sōtō započinje s *fu shiryō* koji je ukomponiran u *hi shiryō*.²¹

2.3. SATORI

Satori (jap. 悟り)²² je japanski budistički pojam za buđenje ili „razumijevanje“. U zen budističkoj tradiciji, *satori* se odnosi na iskustvo *kenshō*. *Satori* i *kenshō* obično se prevode kao prosvjetljenje (riječ koja se također koristi za prijevode *bodhi*, *prajñā* i *buddhatva*). D.T. Suzuki, japanski autor knjiga i eseja o budizmu, opisao je zen i shin riječima: "... gledajući u svoju prirodu ili otvaranje *satorija*"²³ i dalje navodi: "Ovo stjecanje nove točke gledišta u našim odnosima sa životom i svijetom, japanski učenici zena popularno nazivaju ‚satori‘. To je doista još jedno ime za prosvjetljenje“²⁴ (pali *anuttarā-samyak-saṃbodhi* ili „najveće savršeno buđenje“).

Učenikov um pod vodstvom učitelja mora biti pripremljen kroz uporabu *kōana* i praksom meditacije. *Kōani* su stoga postali kratke anegdote verbalnih razmjena između učitelja i učenika, a tipično se koriste *kōani* iz dinastije Song (kin. 宋朝 Sòng cháo).²⁵ Česta je misao kako je cilj zena proizvesti stanje samosugestije kroz meditaciju. Nemoguće je *satorijem* proizvesti novo stanje uma intenzivnim razmišljanjem, već je njegova svrha stjecanje novog pogleda na stvari. Bez postignuća *satorija* nitko ne može ući u istinu zena. Sam D.T. Suzuki navodi kako je *satori* „iznenadan propljesak svijesti koju donosi nova istina o kojoj se dosad nije sanjalo.“²⁶

²⁰ Kalupahana, David J., *The Principles of Buddhist Psychology*, str. 28-37

²¹ Zhu, Rui, *Distinguishing Sōtō and Rinzai Zen*, str. 427

²² Encyclopædia Britannica, Satori, <https://www.britannica.com/topic/Satori>

²³ Suzuki, D. T., *An Introduction to Zen Buddhism*, str.88-97

²⁴ Mäll, Linnart, *Studies in the Aṣṭasāhasrikā Prajñāpāramitā and Other Essays*, str.83

²⁵ Suzuki, D. T., *An Introduction to Zen Buddhism*, str.88-97

²⁶ *ibidem*, str. 95

3. KRATKA POVIJEST JAPANSKE POEZIJE

Japanska se poezija na japanskom jeziku naziva *shīka* (jap. 詩歌) ili *nihon no uta* (jap. 日本の詩) što se doslovno prevodi kao „poezija Japana“. Potrebno je napomenuti da u japanskom jeziku riječ *uta* ima više značenja koje ovisi o znaku kojim je zapisana. Zapiše li se znakom 詩 tada znači „poezija“, a zapisana znakom 歌 poprima značenje „pjesma“. Znak 唄 starija je verzija istog znaka i danas se koristi ponajviše u riječi „uspavanka“, koja se na japanskom jeziku naziva *komoriuta* (jap. 子守唄).

Povijest japanske poezije započinje antologijom *Man'yōshū* (jap. 万葉集 ili „Zbornik 10000 listova“) te se nastavlja s prvom carskom antologijom *Kokin Wakashū* (jap. 古今和歌集) koja se prevodi kao „Zbornik starih i novih japanskih pjesama“, a često se skraćuje u *Kokinshū* (jap. 古今集). Riječ *waka*²⁷ (jap. 和歌) postala je sinonim za „japansku pjesmu“. Ideja o zborniku pripisuje se caru Udi²⁸ (jap. 宇多天皇 *Uda-tennō*), a nastao je 905. godine pod naredbom cara Daiga²⁹ (jap. 醍醐天皇 *Daigo-tennō*). Autori su zbornika četvorica pjesnika carskoga dvora: Ki no Tsurayuki³⁰ (jap. 紀貫之), Ki no Tomonori (jap. 紀友則), Ōshikōchi no Mitsune (jap. 凡河内 躬恒) i Mibu no Tadamine (jap. 壬生忠岑).³¹

Kako je Japan oduvijek bio pod velikim utjecajem Kine, tako se ovaj utjecaj očitao i u poeziji. Japanska poezija pisana kineskim pismom naziva se *kanshi* (jap. 漢詩, doslovno se prevodi kao „poezija dinastije Han“), a ovaj se naziv koristi i za kinesku poeziju općenito (kin. 汉诗 *Hànshī*). Kineske su tradicije postepeno postale i japanske pa su umjetnici u Japanu koristili tintu (jap. 墨 *sumi*) i kist (jap. 筆 *fude*) pri zapisivanju poezije i slikanju.

---

²⁷ Encyclopædia Britannica. Waka, <https://www.britannica.com/art/waka-Japanese-poetry>

²⁸ Encyclopædia Britannica. Uda, <https://www.britannica.com/biography/Uda-emperor-of-Japan>

²⁹ Encyclopædia Britannica. Daigo, <https://www.britannica.com/biography/Daigo>

³⁰ Encyclopædia Britannica. Ki no Tsurayuki, <https://www.britannica.com/biography/Ki-Tsurayuki>

³¹ Encyclopædia Britannica. Kokinshū, <https://www.britannica.com/topic/Kokinshu>

Od sredine 19. stoljeća najpoznatiji oblici japanske pjesme postali su *tanka*³² (jap. 短歌, doslovno „kratka pjesma“), *haiku*³³ (jap. 俳句) koja se ranije zvala *hokku* (jap. 発句) i *shi* (jap. 詩) ili zapadnjački stil poezije (ovaj znak ima više čitanja, a jedno od njih je *shi*). *Haiku* je primarno bio početna stanca japanskih spojenih pjesama zvanih *renga*³⁴ (jap. 連歌, prevodi se kao „suradnička poezija“ ili „spojena poezija“). *Renga* se sastoji od minimalno dvije *ku* (jap. 句) ili stance.

U vrijeme nastanka japanske antologije *Man'yōshū* naziv *renga* koristio se kako bi se razlikovale kratke pjesme od dužih koje se na japanskom jeziku zovu *chōka* (jap. 長歌). Ova je antologija najstariji postojeći zbornik japanske poezije, a nastala je oko 759. godine tokom razdoblja Nara (jap. 奈良時代 *Nara jidai*). Smatra se da joj je autor Ōtomo no Yakamochi (jap. 大伴 家持), koji je uvršten u popis 36 besmrtnih pjesnika³⁵ (jap. 三十六歌仙 *sanjūrokkasen*) koje Fujiwara no Kintō (jap. 藤原 公任), koji je osmislio popis, smatra „uzornim“ japanskim pjesnicima.

4. MATSUO BASHŌ

Budistički pjesnik Matsuo Bashō³⁶ (jap. 松尾 芭蕉, 1644.-1694.), rođen kao Matsuo Kinsaku (jap. 松尾 金作), najpoznatiji je pjesnik Edo³⁷ razdoblja Japana (jap. 江戸時代 *edo jidai*, 1603.-1868.). Kada se zareadio, preuzeo je ime Matsuo Chūemon Munefusa (jap. 松尾 忠右衛門 宗房). Smatra se kako je Bashō jedan od najvećih majstora japanske *haiku* poezije. Njegova je poezija citirana na raznim spomenicima i povijesnim lokacijama u Japanu.

Rođen je 1644. godine pokraj Uena, u provinciji zvanoj Iga. Otac mu je bio samuraj niže klase što bi mu omogućilo karijeru u vojsci, za kojom Bashō nije žudio. Smatra se kako je Bashō kao dijete radio u kuhinji, a iz njegovih je dnevnika poznato kako je

---

³² Encyclopædia Britannica. Tanka, <https://www.britannica.com/art/tanka-Japanese-poetry>

³³ Encyclopædia Britannica. Haiku, <https://www.britannica.com/art/haiku>

³⁴ Encyclopædia Britannica. Renga, <https://www.britannica.com/art/renga>

³⁵ Metropolitan Museum of Art. The Thirty-Six Poetic Immortals (Sanjūrokkasen), <https://www.metmuseum.org/art/collection/search/670923>

³⁶ Encyclopædia Britannica. Bashō, <https://www.britannica.com/biography/Basho-Japanese-poet>

³⁷ Encyclopædia Britannica. Tokugawa period, <https://www.britannica.com/event/Tokugawa-period>

postao sluga Tōda Yoshitade (jap. 藤堂 良忠 Tōdō Yoshitada) s kojim je dijelio ljubav prema *haikai no rengi*. Bashō i Yoshitada nadjenuli su si *haigō* (jap. 俳号) *haikai* pseudonime. Bashō je odabrao pseudonim Sōbō što je kinesko čitanje imena Munefusa (jap. 宗房).

Iako je Bashō na Zapadu poznat ponajviše zbog svoje *haiku* poezije, smatra se kako su njegova najbitnija djela vezana uz vrstu *renga* zvanu *renku* (jap. 連句) koja se prevodi kao „povezani stihovi“. *Renku* ili *haikai no renga*³⁸ (jap. 俳諧の連歌, komični spojeni stihovi) popularizirana je vrsta koja se razvila iz *ushin renga*. Pjesnici koji sudjeluju na *renku* sakupljanjima naizmjenično pridodaju stihove od 17 i 14 mora (jedinica fonologije koja se označava simbolom μ). Mora se koristila u grčkom i latinskom jeziku za određivanje „težine“ sloga, a određuje metriku poezije koja je temeljna baza ritmičke strukture stiha. U japanskom jeziku mora određuje fluidnost jezika općenito. *Haikai no renga* u početku se razlikovala po svojoj originalnosti, vulgarnosti i humoru, a kasnije se postepeno iz uvodne strofe od 5-7-5 mora, koja se tada zvala *hokku*, razvila u današnji *haiku*. Naziv *renku* zaživio je tek nakon 1904. godine kada ga je upotrijebio Kyoshi Takahama (jap. 高浜虚子), japanski pjesnik iz razdoblja Shōwa³⁹ (jap. 昭和時代 *Shōwa jidai*).

Bashō se bavio poezijom od malih nogu, a kada je uveden u elitno japansko društvo grada Eda (današnji Tokijo), ubrzo je cijeli Japan saznao za njega. Po zanimanju je bio učitelj, ali je odbacio gradski život i literarne krugove kako bi putovao Japanom i tako dobio inspiraciju. Njegova su djela prepuna tematike preuzete iz prirode, a svoje je osjećaje iskazivao jednostavnim jezikom koji pridodaje ukupnom doživljaju njegova djela. Njegova je poezija ubrzo postala slavna po svom jednostavnom i „prirodnom“ jeziku u književnim krugovima Nihonbashija (jap. 日本橋, „japanski most“, poslovna četvrt u Tokiju). Godine 1674. uveden je u uže krugove *haikai* profesije te je primio pouku Kitamure Kigina. U to vrijeme primio je *haigō* Tōsei i počeo podučavati 20 učenika koji su izdali antologiju pjesama zvanu *Tōsei-montei Dokugin-Nijukasen* (jap. 桃青門弟独吟二十歌仙, „Najbolje pjesme Tōseiiovih 20 učenika“) kako bi se proslavili kao njegovi učenici.

---

³⁸ Haiku of the Forest. Haikai no renga & the 4 great haiku poets
<https://haikuoftheforest.wordpress.com/2014/08/13/haikai-the-4-great-haiku-poets/>

³⁹ Encyclopædia Britannica. Shōwa period, <https://www.britannica.com/event/Showa-period>

Godine 1680. preselio se preko rijeke Fukagawe (jap. 深川) i započeo povučeni život. Njegovi su mu učenici sagradili kolibu pokraj koje su posadili drvo banane (jap. 芭蕉 *bashō*) te je tako preuzeo novi *haigō* po kojemu je poznat i dandanas. Njegovi osjećaji prema toj biljci vidljivi u pjesmi:

芭蕉植ゑてまづ憎む荻の二葉哉 *bashō uete / mazu nikumu ogi no / futaba kana*⁴⁰

Pokraj moje tek posađene banane / prvi znak nečeg što prezirem / pupoljci korova

Unatoč slavi i uspjehu Bashō se osjećao usamljeno pa je započeo praktimirati zen meditaciju. Godine 1682. izgorjela mu je koliba, a 1683. godine umrla mu je majka. Zbog tih je događaja 1684. godine, kada je izdana antologija njegove i poezije drugih pjesnika zvana *Minashiguri* (jap. 虚栗, doslovno „smežurani kesten“), napustio Edo i započeo putovanje Japanom. Osjećao se slobodno i njegova je poezija prestala biti introspektivna:

馬をさへながむる雪の朝哉 *uma wo sae / nagamuru yuki no / ashita kana*⁴¹

Čak i konj / privlači moj pogled / tokom snježnog jutra

Putovao je od Eda do planine Fuji, Uena i Kyota te je upoznao razne pjesnike koji su se smatrali njegovim učenicima. Zatražili su njegovu pomoć, a on im je jednostavno odgovorio da zaborave suvremeni Edo stil pisanja. Vratio se u Edo 1685. godine i na putu zapisao *hokku*:

年暮ぬ笠きて草鞋はきながら *toshi kurenu / kasa kite waraji / hakinagara*⁴²

Još jedna godina prošla / slamnati šešir / i slamnate sandale

Nakon povratka u Edo nastavio je posao učitelja poezije u svojoj novoj kolibici. Pjesme koje je napisao tijekom putovanja objavljene su u antologiji *Nozarashi Kikō* (jap. 野ざらし紀行, „Zapis izloženosti polju/ divljini“). Godine 1686. zapisao je svoju najpoznatiju *haiku* pjesmu kojom se ubrzo još više proslavio:

---

⁴⁰ Haikai. Collection of Matsuo Basho's Poems, http://haikai.jp/joho/database/db_hokku.html#ha

⁴¹ Yamanashi Ken. Matsuo Basho, <http://www2.yamanashi-ken.ac.jp/~itoyo/basho/nozarasi/nozara23.htm>

⁴² Yamanashi Ken. Matsuo Basho, <http://www2.yamanashi-ken.ac.jp/~itoyo/basho/nozarasi/nozara24.htm>

古池や蛙飛びこむ水の音 *furu ike ya / kawazu tobikomu / mizu no oto*⁴³

Drevna močvara / uskoči jedna žaba / zvuk pljuska vode

Iste su se godine pjesnici Eda okupili kod njegove kolibe kako bi se održalo *haikai no renga* natjecanje s tematikom žabe kao počast njegovoj *hokku* kojom je započela pjesma. U slijedećim je godinama još nekoliko puta putovao i prolazio kroz faze povučenosti i otvorenosti prema posjetiteljima. Uživao je u pisanju, pogotovo humorističnih *hokku* pjesama za koje je najbolji primjer:

いざさらば雪見にころぶ所迄 *iza saraba / yukimi ni korobu / tokoromade*⁴⁴

Hajdemo vani / uživati u snijegu / dok se ne spotaknem i padnem

Bashō se 1689. godine uputio na još jedno putovanje koje je trajalo 150 dana, a svoju je pustolovinu zapisao u djelu *Oku no Hosomichi* (jap. 奥の細道, „Uzak put ka unutrašnjosti“) koje je u cijelosti objavljeno 1702. godine, nakon njegove smrti. Smatra se vrhuncem njegovih djela i piščeva se uvodna riječ često citira zajedno s *hokku* poput:

荒海や佐渡によこたふ天河 *araumi ya / Sado ni yokotau / amanogawa*⁴⁵

Nemirno se more / razvlači do otoka Sado / Mliječna staza

Pred smrt 1693. godine Bashō se zatvorio u svoju kolibicu i mjesec dana nije primao posjetitelje, no započeo je prakticirati budistički princip zvan *karumi* ili „bez poteškoća“ kojeg su prakticirali i budistički redovnici koji se nisu htjeli ograditi od ostatka svijeta. Nije napisao samrtnu pjesmu, no smatra se da je posljednja *hakku* koju je zapisao svojevrsni pozdrav svijetu:

旅に病んで夢は枯野をかけ廻る *tabi ni yande / yume wa kareno wo / kake meguru*⁴⁶

Oboljevši na putovanju / moji snovi lutaju / poljima suhe trave

Najčešća su teme njegove poezije godišnja doba, životinje, trava, putovanja, snovi i prolaznost koju se smatra glavnim utjecajem zena u književnosti Japana općenito. U Japanu se koristi pojam *mono no aware* (jap. 物の哀れ) koji se doslovno prevodi kao

---

⁴³ Yamanashi Ken. Matsuo Basho, <http://www2.yamanashi-ken.ac.jp/~itoyo/basho/haikusyu/huruike.htm>

⁴⁴ Yamanashi Ken. Matsuo Basho, <http://www2.yamanashi-ken.ac.jp/~itoyo/basho/oinokobumi/oino11.htm>

⁴⁵ University of Virginia Database. Oku no Hosomichi, <http://jti.lib.virginia.edu/japanese/basho/MatOkun.html>

⁴⁶ Yamanashi Ken. Matsuo Basho, <http://www2.yamanashi-ken.ac.jp/~itoyo/basho/haikusyu/kareno.htm>

„patos stvari“, a prevodi se i kao „empatija prema stvarima“ te označava svijest o prolaznosti i ne-vječnosti koja se u Japanu naziva *mujō* (jap. 無常). *Mono no aware* karakterizira svijest o kratkotrajnosti materijalnih stvari i dublju, nježnijoj tuzi koju izaziva *mujō*.

Ova je kratkotrajnost lijepo iskazana u pjesmi žabe i močvare koju sam ranije spomenuo. Smisao ovog *haikua* jest trenutak u kojem žaba skače u močvaru. Sam po sebi površno beznačajan, ovaj žabin postupak izaziva valove na vodi koji nadalje mogu, u čitatelju koji zamišlja scenu, izazvati divljenje ili sjećanja na djetinjstvo i fascinaciju stvarima koje, kao odrasli, ne smatramo vrijednima pažnje. Taj je trenutak sam po sebi kratkotrajan i ukazuje kako se ovdje nešto dogodilo, no ubrzo se površina vode umiri i nema traga žabinog skoka jer priroda pokriva tuđe tragove i vraća se u prvobitno stanje.

U *haiku* pjesmama često je vidljivo skraćivanje glagola pa i korištenje starijih čitanja znakova kako bi se osigurala forma 5-7-5 *mora*. Kao primjere tih promjena navodim sljedeće pjesme:

行春や鳥啼き魚の目は泪 *Yuku haru ya / Tori naki uwo no / Me ha namida*⁴⁷

Proljeće prolazi / ptice plaču i ribama dolaze / suze na oči

U ovoj je pjesmi vidljivo često skraćivanje glagola „ići“ (znak 行). Gramatički pravilan oblik bio bi 行く i čitao bi se ili *iku* ili *yuku* (isto značenje). Obično se koristi čitanje *iku*, dok se *yuku* koristi u složenicama poput 過ぎ行く (*sugiyuku*, glagol „proći“). U ovom primjeru čitanje *yuku* ne utječe na metriku, već na ugođaj i izgled pjesme. Čitanje *iku* kraće je i „oštrije“. Sljedeća je promjena znak 魚 koji se u ovom slučaju čita *uwo* (dvije *more*), a znači „riba“. Ovo je čitanje arhaizam koji se sačuvao samo u literaturi. Znak 魚 obično se čita *sakana* (tri *more*). Posljednja je promjena znak 泪 koji se čita *namida*, a znači „suza/e“. Riječ *namida* može se zapisati znakovima 泪 ili 涙. Tehnički nema razlike u značenju, međutim, primijetio sam kako se pri prevođenju riječi „suza“ s bilo kojeg jezika na japanski, uobičajeno koristi znak 涙. Ako podijelimo znak 泪 na radikale 氵 (jap. *sanzui*, radikal za vodu) i 目 (jap. *me*, radikal za oko) dobije se slika vode koja teče iz očiju i stoga se ovom znaku u literaturi daje prednost.

---

⁴⁷ Classical Japanese Database. Matsuo Basho,
<http://www.carlsensei.com/classical/index.php/author/view/1>

五月雨の降のこしてや光堂 *Samidare no / Furinokoshite ya / Hikari-do*⁴⁸

Rana ljetna kiša / iza sebe ostavlja / Hikari-do

Pjesma započinje znakovima 五月雨 koji se zajedno čitaju *samidare* i znače „rana ljetna kiša“. Međutim, zapisano gramatički točnim izrazom: 五月の雨 (*gogatsu no ame*) značenje se mijenja i postaje „kiša petoga mjeseca“. *Samidare* je ustaljen motiv čije se značenje mijenja ovisno o kontekstu jer se može prevesti i kao „jaka kiša“. Znak 降 (*furi*) nam ponovno donosi gramatičku promjenu jer se glagol za „padanje kiše“ uobičajeno piše 降り (*furi*). Naglašavam „glagol za padanje kiše“ jer se isti oblik 降り može čitati *ori*, no tada znači „sići“. Znakovi 光堂 (*Hikari-do*) odnose se na „hram svijetla“, ime koje se koristi za unutrašnjost mauzoleja samuraja Fujiware no Kiyohire (jap. 藤原 清衡).

夏草や兵どもが夢の跡 *Natsukusa ya / Tsumamonodomo ga / Yume no ato*⁴⁹

Ljetna trava i / ratnikovi snovi su / sve što ostaje

Uvodni znakovi 夏草 (*natsukusa*, „ljetna trava“) upućuju na uobičajenu gramatičku promjenu u japanskome jeziku u kojoj se čestica の (koja često označava pripadnost) jednostavno izostavlja radi učestalosti korištenja riječi *i*, naravno, radi broja *mora* za *haiku* pjesme. Točan izraz bio bi 夏の草 (*natsunokusa*), doslovno „trava od ljeta“. Riječ „ratnici“ ovdje je zapisana u obliku 兵ども (*tsumamonodomo*), što je arhaizam. Danas se koristi izraz 兵士 (*heishi*, „ratnik/ vojnik“).

物いへば唇寒し秋の風 *Mono ieba / Kuchibiru samushi / Aki no kaze*⁵⁰

Govoreći osjećam / hladnoću na usnama / jesenji vjetar

Znak 物 (*mono*) prevodi se kao stvar, a izraz いへば (*ieba*) gramatički je oblik glagola reći koji se prevodi kao „pričajući o“. Dakle izraz 物いへば doslovno bi se prevelo kao „pričajući ili govoreći o stvarima“, no zbog pjesničke se slobode prevodi jednostavno kao „pričajući/ govoreći“.

⁴⁸ Collaborative Reference Database. The Haiku of Matsuo Basho, http://crd.ndl.go.jp/reference/modules/d3ndlcrdentry/index.php?page=ref_view&id=1000188516

⁴⁹ Classical Japanese Database. Matsuo Basho, <http://www.carlsensei.com/classical/index.php/author/view/1>

⁵⁰ Kotowaza. Monoiebaakinokaze, <http://kotowaza-allguide.com/mo/monoiebaakinokaze.html>

手にとらば消ん涙ぞ熱き秋の霜 *Te ni toraba kien / namida zo atsuki / aki no shimo*⁵¹

Uzmem li u ruke / nestalo bi s mojim toplim suzama / kao jesenji led

Ovu je pjesmu teško razumjeti ukoliko čitatelj nije upoznat s pjesnikovim privatnim životom. Na prvi pogled pretpostavilo bi se kako pjesnik u ruke uzima snijeg. Međutim, nakon dubljeg istraživanja, otkrio sam da pjesma govori o pjesnikovoj tuzi nakon što je, vrativši se kući nakon dugog izbjivanja, otkrio da mu je majka umrla. Ono što pjesnik uzima u ruke jest majčina kosa bijela poput snijega koja se stopila s njegovim toplim suzama. Za suzu je odabran znak 涙 kako bi čitatelj zamislio kako suze padaju kap po kap umjesto slike tužnoga lica.

蚤虱馬の尿する枕もと *Nomi shirami / uma no shito suru / makura moto*⁵²

Buhe i uši / mokrenje konja pokraj / moga jastuka

U ovoj se pjesmi izostavljaju čestice kako bi se održala metrika. Znakovi 蚤虱 (*nomishirami*, „buhe i uši“) trebali bi se odvojiti česticama と (*to*) ili や (*ya*) koje se primarno koriste kao hrvatski veznik „i“. Dakle, trebalo bi se pisati 蚤と虱 (*nomitoshirami*) ili 蚤や虱 (*nomiyashirami*).

京にても京なつかしや時鳥 *Kyou nitemo / kyou natsukashi ya / hototogisu*⁵³

Čak i u Kyotu / čuje se cvrkut ptica / željan sam Kyota

Iz svih je navedenih stihova vidljivo koliki je utjecaj priroda imala na poeziju Bashōa kao i jednostavan stil njegovog pisanja koji sam pokušao dočarati vlastitim prijevodima. Kao izvore sam koristio internetsku stranicu „Carlsensei“⁵⁴ gdje je moguće pronaći klasičnu japansku poeziju u originalu i internetsku stranicu američkog fakulteta „University of Virginia“ gdje je moguće pronaći djelo *Oku no Hosomichi* u originalu⁵⁵.

---

⁵¹ Classical Japanese Database. Matsuo Basho, <http://www.carlsensei.com/classical/index.php/author/view/1>

⁵² Classical Japanese Database. Matsuo Basho, <http://www.carlsensei.com/classical/index.php/author/view/1>

⁵³ Classical Japanese Database. Matsuo Basho, <http://www.carlsensei.com/classical/index.php/author/view/1>

⁵⁴ Carlsensei. Classical Japanese Database, <http://www.carlsensei.com/classical/index.php/author/view/1>

⁵⁵ University of Virginia. Oku no Hosomichi, <http://jti.lib.virginia.edu/japanese/basho/MatOkun.html>

5. IKKYŪ SŌJUN

Japanski ikonoklastički budistički zen pjesnik Ikkyū Sōjun (jap. 一休宗純) smatra se jednim od najvećih majstora japanske zen poezije. Imao je veliki utjecaj na ujedinjenje umijeća japanskoga slikarstva i književnosti s idealima zena. Rođen je 1394. godine u pokrajini Kyota i povjesničari tvrde kako je sin cara Go-Komatsua (jap. 後小松天皇 *Go-Komatsu-tennō*) i dvorske plemkinje. Dvorska je straža potjerala njegovu majku te su ga odgojili sluge. S pet je godina poslan u budistički Rinzai zen hram u Kyotu zvan Ankoku-ji (jap. 安国寺) gdje je učio o kineskoj kulturi, povijesti i umjetnosti.⁵⁶

Premještajem u hram Kennin-ji počeo je pisati poeziju koja nije bila tradicionalna. U svojoj je poeziji kritizirao hram i njegove vođe, a nedostatak prakticiranja *zazena* smatrao je vrlo lošim. Napunivši 16 godina napustio je Kennin-ji i premjestio se najprije u Mibu-dera (jap. 壬生寺) te zatim u Saikin-ji. Ondje je postao jedini učenik redovnika Ken'o kojeg je Ikkyū smatrao pravim učiteljem Rinzai zena koji je prakticirao i širio učenje o prednostima *zazena*. Međutim, Ken'o je preminuo 1414. godine te je Ikkyū postio sedam dana i zamalo si oduzeo život. Premještajem u hram Daitoku-ji (jap. 大徳寺) upoznao je novog učitelja zvanog Kaso. Ubrzo je napredovao i zaslužio pohvale svoga učitelja. Postavši poznat kao ekscentričan budistički redovnik, Ikkyū je imao veliki utjecaj u povijesti zena. Međutim, u tradiciji Rinazai zena, poznat je kao heretik i svetac budući da je bio jedan od rijetkih redovnika koji su smatrali spavanje s damama noći važnim za postignuće *satorija*. Istovremeno je upozoravao praktikante zena o prijetnji njegovog političkog birokratiziranja. Poznat je kao prosjak flautist te se smatra i jednim od najvećih utjecaja budističke Rinzai sekte Fuke (jap. 普化宗 *Fuke-shū*)⁵⁷

Njegov stil karakterizira *kanbun* (jap. 漢文), klasični kineski stil pisanja poezije. Njegov je stih kratak, jasan i općenito se drži pravila „sedam znakova po stihu“ po čemu se ističe od među ostalim pjesnicima toga doba.

---

⁵⁶ Terebess. Zen Masters: Ikkyu Sojun, <https://terebess.hu/zen/mesterek/ikkyu.html>

⁵⁷ Japanese Architecture and Art Net Users System. Ikkyu, <http://www.aisf.or.jp/~jaanus/deta/i/ikkyuu.htm>

喚我手作森手⁵⁸ „Nazivajući vlastitu ruku Morinom“

我手何似森手	Moja ruka sliči Morinoj.
自信公風流主	Vjerujem da je gospođa gospodarica ljubavi;
發病治玉荃萌	Ako se razbolim, može izliječiti stabljiku žada,
且喜我會裏衆	A onda se raduju, redovnici na sastanku.

U pjesmi „Nazivajući vlastitu ruku Morinom“ vidljivo je njegovo odstupanje od klasičnog učenja budizma. Njegov stil karakterizira ironija, podsmjeh i često piše o svojim seksualnim iskustvima. U ovoj pjesmi Ikkyū pjeva o dami noći zvanj Mori (jap. 森) koju on naziva „gospodaricom ljubavi“. Stabljika žada o kojoj pjeva odnosi se na njegovo spolovilo, a redovnici se na sastanku raduju jer im on preporučava svoje iskustvo.

苦中樂⁵⁹ „Glazba tokom patnje“ (preneseno „Gorka glazba“ ili „Užitak u boli“)

酒喫三盃未濕唇	„Tri čaše vina ispijene, a usne i dalje suhe.“
曹山老漢慰孤貧	Stari drug Ts'ao/ Cao-shan tješi jedno siročje.
直橫身火宅中看	Postavi svoje tijelo ravno na pod u kući koja gori, pogledaj
一刹那間萬劫辛	U djeliću sekunde, 10000 <i>kalpi</i> patnje.

Ova je pjesma teško shvatljiva onome tko nije pročitao zbirku *kōan*-a zvanu *Wumen Kuan* na kineskom ili *Mumonkan*⁶⁰ na japanskom jeziku (jap. 無門關) koja se na engleskom prevodi kao „The Gateless Barrier“. Zbirka je to 48 *kōana*, tj. dijaloga ili pitanja koja se koriste u budizmu kako bi se probudilo „veliko pitanje“ u srcima učenika. Zbirku je sastavio kineski zen-učitelj Wumen Huikai (jap. 無門慧開), a u njegovom se predgovoru navodi kako je izdana 1228. godine. Ts'ao Shan, koji se spominje u pjesmi, utemeljitelj je Sōtō škole budizma i spominje se u *kōanu* broj 28. Pojam kuće koja gori spominje se u *Lotusovoj sutri*. Riječ *kalpa* ekvivalent je naše riječi eon, a odnosi se na vrijeme potrebno za stvaranje svijeta, kako je navedeno u indijskim *purāṇama*. Jedna *kalpa* traje 4.32 milijardu godina.

⁵⁸ Arntzen, Sonja, *Ikkyū Sōjun: A Zen Monk and his Poetry*, str. 146.

⁵⁹ Arntzen, Sonja, *The Poetry of the Kyōunshū: Crazy Cloud Anthology of Ikkyū Sōjun*, str. 109.

⁶⁰ Sacred Texts. The Gateless Gate, <http://www.sacred-texts.com/bud/zen/mumonkan.htm>

佛涅槃⁶¹ „Buddhina *nirvāṇa*“

滅度西天老釋迦	Umro je preko u Indiji, stari Śakyamuni.
他生出世到誰家	U čijoj se kući ponovno rodio u slijedećem životu?
二千三百年前淚	Suze stare 2300 godina,
搯酒扶桑二月花	Dalje teku u Japanu, cvjetanje drugoga mjeseca.

U ovoj pjesmi pjesnik pjeva o smrti Śakyamunija, Buddhinoj inkarnaciji kao čovjeka. Buddhina se *nirvāṇa* slavi petnaestog dana drugoga mjeseca. U starom lunarnom kalendaru taj je datum bliži trećem mjesecu solarnog kalendara i tada je drveće breskava već u potpunom cvatu. Višeznačnost posljednja dva stiha sadrži cijelu poeziju ove pjesme. Jesu li suze zapravo figurativni način izražavanja kiše koja je te godine padala za vrijeme slavljenja Budine reinkarnacije? Ili su to suze Japanaca koji plaću za Buddhinom smrću?

樂中苦⁶² „Patnja tokom glazbe/ Bol u užitku“

此是瞿曇會所經	Eto što je Gautama doživio.
麻衣草坐六年情	Šest godina odjeće od konoplje i sjedenja na travi.
一朝點檢將來看	Jedno jutro, pažljivo promatrajući, zapazio je:
寂寞靈山身後名	Samoću svoga imena nakon smrti na planini Gṛdhraḱūṭa

I ova pjesma pjeva o Śakyamuniju, tj. o Gautami, povijesnom Buddhi. Kada više nije mogao pronaći sreću u lagodnom životu princa bogate pokrajine, Gautama je napustio svoj dom i otišao u šumu kako bi šest godina prakticirao rigorozne asketske discipline. Te je discipline napustio nedavno prije prosvjetljenja. Posljednja se dva stiha odnose na njegovo prosvjetljenje u podnožju Bodhi stabla.

Opkoračenje na kraju trećeg stiha i pauza koju ostvaruje navodi čitatelja da jače osjeti njegovu samoću na planini Gṛdhraḱūṭa. Smatra se kako je Buddha održao veliki broj govora na ovoj planini. U zen budizmu poznata je i kao lokacija gdje je održana „cvjetna propovijed“, događaj na kojem je Buddha za vrijeme propovijedi jednostavno

⁶¹ Arntzen, Sonja, *The Poetry of the Kyōunshū: Crazy Cloud Anthology of Ikkyū Sōjun*, str. 99.

⁶² *ibidem*, str 112.

podigao cvijet bez ijedne riječi a jedino je Kaśyapa shvatio Buddhine misli i nasmijao se. Smatra se kako je ovo razumijevanje bez riječi početak zen budizma.

聞聲悟道⁶³ „Čuti zvuk i probuditi se putu“

擊竹一朝忘所知	Udarajući bambus jednog jutra, zaboravio je sve što je znao.
聞鐘五夜絕多疑	Čuvši peti udarac zvona u noći, nestale su sumnje.
古人立地皆成佛	Drevni su postali Buddhine upravo gdje su stajali.
淵明端的獨顰眉	Samo je Tao Yüan-ming mrštio obrve.

Ime je ove pjesme, zajedno s frazom „vidjeti oblik i osvijetliti um“, ustaljena fraza zen budizma. Ove fraze ukazuju na neke od paradoksalnih učenja budističkih škola. Osjetima se ne smije uvijek vjerovati i smatra ih se poticateljima iluzija, no ipak ih se ne smije potpuno izostaviti jer ponekad neki zvuk ili slika mogu potaknuti prosvjetljenje. Prvi je stih aluzija na priču o Hsiang-Yenu (kin. 香嚴 *Xiāng yán*) koji je tijekom uklanjanja korova slučajno bacio kamenčić koji je udario u granu bambusa. Čuvši taj zvuk doživio je prosvjetljenje.

Drugi je stih aluzija na učitelja Fua koji se prosvijetlio čuvši peti udarac zvona. Zadnja dva stiha odnose se na Taa Yüan-mina, poznatog kao slobodne duša, ljubitelja vina, poezije i druželjubiva osoba. Mnogi kineski pisci toga doba prešli su na budizam koji je bio jedina utjeha za um u vrijeme ratova. Smatra se kako je njegova poezija zapravo taoistička, ali družio se s budistima koji utjecali na njegovu poeziju. U legendi na koju asocira ova pjesma Tao Yüan-ming konačno posjećuje Lu Shan, ali kada stigne do glavnog prolaza on jednostavno „namršti obrve i ode“. Izvor je ove legende „Biografija uzvišenih dostojanstvenika bijelog lotosovog društva“. Međutim, zvuk zvona se ne pojavljuje u originalu već je zen-učitelj Fa-yen (kin. 法眼 *Fǎyǎn*) ujedinio priče.⁶⁴

⁶³ Arntzen, Sonja, *The Poetry of the Kyōunshū: Crazy Cloud Anthology of Ikkyū Sōjun*, str. 115.

⁶⁴ Brillonline. Tao Yuanming, <http://chinesereferenceshelf.brillonline.com/ancient-literature/entries/COM-0137;jsessionid=282A48CA5B33F39237DD6D86A124065B>

臨濟燒机案禪板⁶⁵ „Lin-chi je zapalio meditacijsku ploču i stolić“

此漢宗門第一禪	On je najbolji majstor zen škole.
奪人奪境體中玄	„Oduzeti subjekt, oduzeti objekt“. „Misterija unutar forme.“
安身立命在那處	Gdje se nalazi čvrsto siguran život?
劫火洞然燒大千	Katakizmička će vatra zapaliti veliku hiljadostruku sferu svijeta.

Ova pjesma pjeva o Lin-chiju, u Japanu poznatog kao Rinzai, utemeljitelju *rinzai* škole zen budizma kojoj je Ikkyū pripadao. Lin-chijev je učitelj Huang-po (kin. 黄蘗) dobio mali stolić i ploču za meditaciju od svog učitelja Po-changa. Sam Huang-po htio je ostaviti stolić i ploču Lin-chiju, no Lin-chi ih je zapalio u znak odbijanja svega materijalnog u svojoj potrazi za prosvjetljenjem. Ikkyū je također u znak odbijanja materijalnih stvari zapalio svoj certifikat o prosvjetljenju. Izraz „Oduzeti subjekt, oduzeti objekt“ jedan je od „četiri prijedloga“, a „misterija unutar forme“ jedna je od „tri tajni“. Izraz „velika hiljadostruka sfera svijeta“ skraćena je za izraz *sānqiāndàqiānshìjiè* (kin. 三千大千世界) koji se u budističkoj kozmologiji koristi za svijet u svom beskonačnom smislu.

梅子熟⁶⁶ „Šljiva je sazrijela“

熟处年來猶未忘	I dalje zori nakon svih ovih godina
言中有味誰能嘗	U riječima postoji okus, tko ga može okusiti?
人斑初見大梅老	Kad su prvi put viđene njegove točkice, velika je šljiva bila stara.
疎雨淡煙青已黃	Kapljice kiše, tanka magla, što bješe zeleno već je žuto.

Ova pjesma pjeva o učeniku učitelja Ma-tsua (kin. 馬祖) zvanog Ta-mei ili „Velika šljiva“. Njegovo je sazrijevanje zabilježeno u tekstu *Ch'uan Teng Lu*:

Ma-tsu je poslao redovnika da vidi kako napreduje njegov učenik Ta-mei. Redovnik je upitao Ta-meia: „Što si shvatio da bi se odlučio doći živjeti na ovu planinu kada si vidio Ma-tsua?“ Ta-mei je rekao: „Ma-tsu mi je rekao da je um zapravo Buda i toga se držim.“ Na to redovnik odgovori: „Ovih dana Ma-tsu podučava drugačiju *dharmu*“, a

⁶⁵ Arntzen, Sonja, *The Poetry of the Kyōunshū: Crazy Cloud Anthology of Ikkyū Sōjun*, str. 122.

⁶⁶ *ibidem*, str. 126.

Ta-mei upita: „Kako je drugačija?“ Redovnik odgovara: „Ovih dana on govori i *niti um, niti Buddha*“, a zatim Ta-mei kaže: „Možeš vjerovati u svoj *niti um, niti Buda*, a ja ću se držati *što je um to je i Buddha*.“ Kada se redovnik vratio učitelju i ispričao mu što se dogodilo, Ma-tsu je jednostavno rekao: „Ah, šljiva je sazrjela.“⁶⁷

雪團⁶⁸ „Gruda snijega“

乾坤埋却沒門關	Nebo i zemlja zakopani, vrata i prepreke nestale.
收取即今爲雪山	Uvaljaj ju i sad je Himalaja.
狂客時來百雜碎	Tada, kada dolazi luda lotalica: pretvara se u prah.
大千起滅剎那間	Veliki <i>hiliokozam</i> se uzdiže i nestane u trenu oka.

Ova pjesma aludira na *kōan* u kojemu se spominju budistički redovnici i snijeg:

Brat P'ang napuštao je Yao-shana. Yao-shan je naredio deseterici redovnika da ga otprate do glavnih vrata. P'ang je uperio prst u nebo i rekao, „Lijepi snijeg, pahuljica za pahuljicom pada, ali se ne dočeka na istom mjestu.“ Jedan redovnik imenom Ch'üan upita: „Gdje se onda dočeka?“ P'ang ga udari jednom i Ch'üan reagira začuđeno: „Nemoj brate, nemoj biti tako grub.“ Na to P'ang odvratil: „Kako se možeš prozvati učenikom zena? Stari kralj pakla još te nije ostavio.“ Ch'üan ga upita: „A što je s tobom, brate?“ P'ang ga ponovo udari i kaže: „Gledaš kao slijepac i pričaš kao da si tup.“ U tom trenutku Hseu-tou upada u razgovor i kaže: „Na prvo pitanje trebao je uvaljati kuglu snijega i pogoditi ga.“ *Hiliokozam* koji se spominje u ovoj pjesmi pojam je u budističkoj kozmologiji za „tisuću sunčevih sustava“.

山中示典座⁶⁹ „Predstavljajući kuhara u planinama“

(阜帚)宗一味日興余	U okusu Kuei-tsunga se može uživati danima i danima.
典座山中功不虛	Kuharu, ovdje u planinama, tvoje vještine nisu uzalud.
休覓淨名香積飯	Prestani tražiti Vimalakīrtijevu gozbu obilnih okusa.
何時饍有美雙魚	Kada ćemo imati barem dvije ukusne ribe na stolu?

⁶⁷ John Ching Hsiung Wu, *The Golden Age of Zen: Zen Masters of the T'Ang Dynasty*, str. 84.-85.

⁶⁸ Arntzen, Sonja, *The Poetry of the Kyōunshū: Crazy Cloud Anthology of Ikkyū Sōjun*, str. 143.

⁶⁹ *ibidem*, str. 145.

Ova pjesma pjeva o poteškoćama života u planinskim hramovima. Okus Kuei-tsunga koji se ovdje spominje aludira na budistički tekst *Wu-teng hui-yüan*:

Jedan je redovnik napuštao hram i Kuei-tsung ga upita: „Kuda ideš?“ Redovnik odgovara: „Idem kako bih učio o zenu pet okusa.“ Na to doda Kuei-tsung: „Ostala mjesta možda uče zen pet okusa; ovdje imamo samo zen jednog okusa.“ Redovnik upita: „A kakav je to zen jednog okusa?“ Kuei-tsung ga udari. „Razumijem, razumijem“, veli redovnik. Na to će Kuei-tsung: „Onda mi reci. Reci.“ Kada je redovnik otvorio usta kako bi odgovorio, Kuei-tsung ga udari ponovo.

Treći stih aludira na odlomak „Buddha obilnih okusa“ iz *Vimalakīrtijeve sutre*.⁷⁰ Shariputra je zabrinut što ponuditi okupljenim *bodhisattvama*. Vimalakīrti ga podsjeti na to kako je Buda učio odstupanje od svega materijalnog. Kako se može istovremeno priželjkivati hranu i čuti poziv *dharmae*? Međutim, ako netko želi jesti, neka pričeka trenutak. Vimalakīrti stvara iluziju *bodhisattve* i šalje ga u zemlju Bude obilnih okusa. On se vrati s vrčem ambrozije iz te zemlje, čiji okus očara svih. Vimalakīrti ih pozove: „Dođite i sudjelujte u Tathāgatinom slatkom okusu nektara i ambrozije napravljenih s velikom pažnjom.“⁷¹ Dvije ribe koje se spominju u zadnjem stihu aludiraju na dva stiha iz pjesme „Kuća Li-kana“, pjesnika Tu Fua: „Idem jesti dvije ukusne ribe/ Tko bi tražio težinu ostalih okusa?“

脚下紅糸線⁷² „Ispod stopala, crvena nit“

持戒爲驢破戒人	Oni koji se drže pravila su šmokljani, oni koji ih krše su muškarci.
河沙異號弄精神	Načini zadirkivanja duše su brojni kao i pijesak Gange.
初生孩子婚姻線	Novorođenčad je vezana koncima bračnog saveza.
開落紅花幾度春	Koliko su se proljeća grimizni pupoljci otvarali i pali?

Crvena nit o kojoj se pjeva u ovoj pjesmi djelomično je citiranje jedne od poznatih „tri ključnih fraza“ Suang-yüana, patrijarha iz Ikkyūove loze. Puno citiranje glasi: „Kako to da crveni konac ispod stopala pametnog (svijetlih očiju) redovnika nije prerezan?“ Ikkyū je upotrijebio pojam crvene niti kao metaforu za strast.

⁷⁰ Encyclopædia Britannica. Vimalakīrti Sūtra, <https://www.britannica.com/topic/Vimalakirti-Sutra>

⁷¹ Pennsylvania State University, Vimalakirti Nirveda Sutra, <http://www2.kenyon.edu/Depts/Religion/Fac/Adler/Reln260/Vimalakirti.htm>

⁷² Arntzen, Sonja, The Poetry of the Kyōunshū: Crazy Cloud Anthology of Ikkyū Sōjun, str. 168.

6. ZAKLJUČAK

Kroz svoj istraživački i pisani rad zaključio sam kako je zen budizam definitivno i u velikoj mjeri utjecao na život i djela oba pjesnika. Bashō i Ikkyū dolaze iz vrlo različitih životnih okolnosti i iako su pripadali različitim sektama zen budizma, njihova djela prepuna su motiva iz prirode. Obojica teže dubljoj spoznaji, kako samoga sebe, tako i života općenito kroz jednostavniji način života. Bashō veliča jednostavnost prirode i smatra je utočištem čovjeka koji teži spoznaji sebe kroz jednostavnost življenja bez odricanja materijalnoga svijeta. Isto se može reći i za Ikkyūa koji svojim djelima nastoji dokazati kako se redovnici ne moraju odreći svojih ljudskih potreba, u koje ubraja i vođenje ljubavi.

Utjecaj koji je zen ostavio na Japan vidljiv je u svim granama kulture, od književnosti pa sve do svakodnevnog života praktikanata zen budizma. Sveprisutna minimalnost u arhitekturi i dizajnu te nastojanje zbližavanja prirodi na takav način da ljudske potrebe ne ugrožavaju potrebe ostalih živih bića samo su dio utjecaja filozofije zena. Smatram kako je za širenje i priznavanje zena na svjetskoj razini najviše zaslužna njegova svojevrsna sposobnost koegzistencije s ostalim religijama i filozofijama.

Zen je usko povezan s institucijama kulture koje su nama sasvim strane te se stoga ne zalažem za njegov uvoz. Međutim, nema sumnje kako postoje stvari koje mi moramo naučiti te zatim odlučiti primijeniti ih ili ne na vlastiti način. Zen ima posebnu osobinu izražavanja načinom koji je podjednako razumljiv – ili, možda, zagonetan – i za intelektualaca i za nepismenog čovjeka, pružajući mogućnosti za komunikaciju koje mi nismo istraživali. On ima neposrednost, žar, humor, smisao za ljepotu i besmislicu istovremeno te na poseban način preokreće čovjekov um, što razdražuje i oduševljava.

Osnovni stav zena odbija postati isključivo vlasništvo bilo koje institucije. To je razlog zašto zen nije bio institucionaliziran, a činjenica je da su mnogi od njegovih poklonika u prošlosti bili „univerzalni individualisti“ koji nikada nisu postali članovi neke zen organizacije i nikada nisu tražili priznanje bilo kojeg formalnog autoriteta.

Može se zaključiti kako će i u budućnosti biti nemoguće institucionalizirati zen, tim više ako se uzme u obzir koliko je škola zen budizma nastalo tijekom svih ovih godina. Tijekom svojeg istraživanja susreo sam se s imenima najutjecajnijih i najpoznatijih škola zen budizma u svijetu, koje sam naveo u svome radu, no poznato je kako se ove

škole granaju u manje, specijaliziranije koje se usredotočuju na određene tematike žena i razlikuju se prema načinima meditacije, stilu pisanja i sličnom. Saznao sam i kako određene škole odbijaju pojam zapisivanja poezije jer smatraju da takav čin uskraćuje mogućnost prosvjetljenja redovnika te stoga prakticiraju i paljenje zapisa u svrhu odbijanja svega materijalnoga. Srećom postoje i škole koje strogo čuvaju sve zapise svojih redovnika kako bi olakšale prosvjetljenje budućim generacijama. Nažalost, ovi su nam zapisi nedostupni jer nisu objavljeni, ali nadam se kako će u budućnosti i oni postati dio neke antologije zen pjesništva u kojima će čitatelji moći uživati i u njima pronaći utočište od svakodnevnice kako burnog gradskog života tako i napornog života na selu.

7. IZVORI

KNJIGE:

- Arnold, Geoffrey Shugen. *Zazen Instructions*, Zen Mountain Monastery, New York, 2002.
- Arntzen, Sonja. *Ikkyū Sōjun: A Zen Monk and his Poetry*, East Asian Studies Press, Washington, SAD, 1973.
- Arntzen, Sonja. *The Poetry of the Kyōunshū: Crazy Cloud Anthology of Ikkyū Sōjun*, The University of British Columbia Press, Britanska Kolumbija, Vancouver, Kanada, 1979.
- Cook, Francis Dojun. *The Record of Transmitting the Light; Zen Master Keizan's Denkoroku*, Wisdom Publications, Massachusetts, Boston, SAD, 2003.
- Dumoulin, Heinrich. *A History of Zen Buddhism*, preveo Paul Peachey, Pantheon Books, New York, SAD, 1936.
- Kalupahana, David. *The Principles of Buddhist Psychology*, State University of New York Press, Albany, SAD, 1992.
- Kapleau, Philip. *The Three Pillars of Zen*, Beacon Press, Boston, Massachusetts, SAD, 1989.
- Mäll, Linnart. *Studies in the Aṣṭasāhasrikā Prajñāpāramitā and Other Essays*, Motilal Banarsidass Publ., New Delhi, Indija, 2005.
- Suzuki, Daisetsu Teitaro. *An Introduction to Zen Buddhism*, Grove Press, New York, SAD, 1994.
- Wu, John Ching Hsiung. *The Golden Age of Zen: Zen Masters of the T'Ang Dynasty*, World Wisdom Press, Bloomington, Indiana, SAD, 2003.

ČLANCI:

- Arlyn Sokol, Kathy. „Zen at War“. *Kyoto Journal*, 17. kolovoza 2018.
<https://kyotojournal.org/conversations/zen-at-war-2/> (pristupljeno 27. siječnja 2019.)
- Sharf, Robert. „The Zen of Japanese Nationalism“. *History of Religions*, svezak 33, br. 1 (1993): 1-43., The University of Chicago Press, Chicago, SAD

- Zhu, Rui. „Distinguishing Sōtō and Rinzai Zen: Manas and the Mental Mechanics of Meditation“. *East and West*, svezak 55, br. 3 (2005): 426–446, University of Hawaii, SAD, 2005

OSTALI IZVORI:

- <http://chinesereferenceshelf.brillonline.com/ancient-literature/entries/COM-0137;jsessionid=282A48CA5B33F39237DD6D86A124065B> (pristupljeno 4. veljače 2019.)
- http://crd.ndl.go.jp/reference/modules/d3ndlcrdentry/index.php?page=ref_view&id=1000188516 (pristupljeno 4. veljače 2019.)
- http://haikai.jp/joho/database/db_hokku.html#ha (pristupljeno 15. siječnja 2019.)
- <http://jti.lib.virginia.edu/japanese/basho/MatOkun.html> (pristupljeno 15. siječnja 2019.)
- <http://jti.lib.virginia.edu/japanese/basho/MatOkun.html> (pristupljeno 15. siječnja 2019.)
- <http://kotowaza-allguide.com/mo/monoiebaakinokaze.html> (pristupljeno 15. siječnja 2019.)
- <http://www.aisf.or.jp/~jaanus/deta/i/ikkyuu.htm> (pristupljeno 15. siječnja 2019.)
- <http://www.carlsensei.com/classical/index.php/author/view/1> (pristupljeno 3. veljače 2019.)
- <http://www.chinabuddhismencyclopedia.com/en/index.php?title=Kalpa> (pristupljeno 3. veljače 2019.)
- <http://www.sacred-texts.com/bud/zen/mumonkan.htm> (pristupljeno 5. veljače 2019.)
- <http://www2.kenyon.edu/Depts/Religion/Fac/Adler/ReIn260/Vimalakirti.htm> (pristupljeno 5. veljače 2019.)
- <http://www2.yamanashi-ken.ac.jp/~itoyo/basho> (pristupljeno 5. veljače 2019.)
- <https://haikuoftheforest.wordpress.com/2014/08/13/haikai-the-4-great-haiku-poets/> (pristupljeno 5. veljače 2019.)
- <https://terebess.hu/zen/mesterek/ikkyu.html> (pristupljeno 3. veljače 2019.)
- <https://www.britannica.com/art/haiku> (pristupljeno 19. siječnja 2019.)
- <https://www.britannica.com/art/renga> (pristupljeno 21. siječnja 2019.)

- <https://www.britannica.com/art/tanka-Japanese-poetry> (pristupljeno 19. siječnja 2019.)
- <https://www.britannica.com/art/waka-Japanese-poetry> (pristupljeno 11. siječnja 2019.)
- <https://www.britannica.com/biography/Basho-Japanese-poet> (pristupljeno 21. siječnja 2019.)
- <https://www.britannica.com/biography/Daigo> (pristupljeno 11. siječnja 2019.)
- <https://www.britannica.com/biography/Ki-Tsurayuki> (pristupljeno 11. siječnja 2019.)
- <https://www.britannica.com/biography/Uda-emperor-of-Japan> (pristupljeno 11. siječnja 2019.)
- <https://www.britannica.com/event/Showa-period> (pristupljeno 17. siječnja 2019.)
- <https://www.britannica.com/event/Tokugawa-period> (pristupljeno 19. siječnja 2019.)
- <https://www.britannica.com/topic/dhyana> (pristupljeno 11. siječnja 2019.)
- <https://www.britannica.com/topic/Kokinshu> (pristupljeno 19. siječnja 2019.)
- <https://www.britannica.com/topic/Lankavatara-sutra> (pristupljeno 11. siječnja 2019.)
- <https://www.britannica.com/topic/Mahayana> (pristupljeno 11. siječnja 2019.)
- <https://www.britannica.com/topic/Obaku> (pristupljeno 11. siječnja 2019.)
- <https://www.britannica.com/topic/Rinzai> (pristupljeno 13. siječnja 2019.)
- <https://www.britannica.com/topic/Satori> (pristupljeno 9. siječnja 2019.)
- <https://www.britannica.com/topic/Soto> (pristupljeno 11. siječnja 2019.)
- <https://www.britannica.com/topic/sunyata> (pristupljeno 19. siječnja 2019.)
- <https://www.britannica.com/topic/Vimalakirti-Sutra> (pristupljeno 3. veljače 2019.)
- <https://www.metmuseum.org/art/collection/search/670923> (pristupljeno 19. siječnja 2019.)

8. SAŽETAK

Budizam je uveden u Kinu u prvom stoljeću nove ere. Prema tradiciji, *chan* je uveo oko 500. godine Bodhidharma, indijski redovnik koji je podučavao *dhyānu*. Bio je 28. indijski i prvi kineski patrijarh *chana*. U Japanu je budizam uveden u 8. stoljeću za vrijeme razdoblja Nara i razdoblja Heian. Prva zen škola nastala je tijekom razdoblja Kamakura kada je Nōnin osnovao Daruma školu zena. Zen je japanska varijanta kineskoga *chan* budizma, vrsta *mahāyāne* škole koja snažno ističe *dhyānu* obuku svijesti i ravnodušnosti. Ova praksa daje uvid u pravu prirodu ili prazninu inheretnog postojanja, što otvara put oslobođenom načinu života.

Japanska se poezija na japanskom jeziku naziva *shīka* ili *nihon no uta* što se prevodi kao „poezija Japana“. Povijest japanske poezije započinje antologijom *Man'yōshū* te se nastavlja s prvom carskom antologijom *Kokin Wakashū* koja se prevodi kao „Zbornik starih i novih japanskih pjesama“, a često se skraćuje u *Kokinshū*.

Budistički pjesnik Matsuo Bashō najpoznatiji je pjesnik Edo razdoblja Japana. Njegova se poezija citira na raznim monumentima i povijesnim lokacijama u Japanu. Japanski ikonoklastički budistički zen pjesnik Ikkyū Sōjun imao je veliki utjecaj na ujedinjenje umijeća japanskoga slikarstva i književnosti s idealima zena. Oba su pjesnika jedni od najvećih majstora zena kao i zen poezije na koju su ostavili značajan trag. Iako obojica pišu poeziju Bashō je poznat po svojim *haiku* pjesmama s tematikom godišnjih doba, životinja, putovanja i prolaznosti koju se smatra glavnim utjecajem zena u književnosti Japana općenito. Nadalje, Bashō je pisao japansku poeziju na tadašnjem japanskom jeziku, dok je Ikkyū, vjerojatno zbog odrastanja u budističkim hramovima u kojima se učila povijest Kine te kineski jezik i pismo, pisao japansku poeziju na kineskom jeziku.

Ni jednog ni drugog ne može se smatrati klasičnim zen pjesnicima jer se njihova djela uvelike razlikuju od pojma klasičnog zen budizma koji se uči u školama, kako na Zapadu tako i u cijelome svijetu. Oni se protive određenim ustaljenim teorijama zena, kao npr. proces odricanja svega materijalnog i svakodnevno meditiranje koje se u određenim školama zena i dandanas smatra jedinim sigurnim načinom spoznaje samoga sebe i smisla života.

9. SUMMARY

Buddhism was introduced to China in the first century CE. According to tradition, Chan Buddhism was introduced around 500 CE by Bodhidharma, an Indian monk who taught *dhyāna*. He was the 28th Indian and the first Chinese Chan patriarch. Buddhism was introduced to Japan in the 8th century during the Nara and Heian periods. The first Zen school was established during the Kamakura period when Nōnin founded the Daruma School of Zen. Zen is the Japanese variant of Chinese Chan Buddhism, a kind of *mahāyāna* school that strongly emphasizes the *dhyāna* notion of consciousness and indifference. This practice gives insight into the true nature or emptiness of the inherent existence, which opens the way to a free way of life.

Japanese poetry in Japanese is called *shika* or *nihon no uta*, which translates as "Japanese poetry". The history of Japanese poetry begins with the anthology *Man'yōshū* and is followed by the first imperial anthology *Kokin Wakashū* which is translated as "Collection of Japanese Poems of Ancient and Modern Times", and is often shortened to *Kokinshū*.

The Buddhist poet Matsuo Bashō is the most famous poet of the Edo period of Japan. His poetry is quoted on various monuments and historical sites. The Japanese iconoclastic Zen Buddhist poet Ikkyū Sōjun had a great influence on the unification of the arts of Japanese painting and literature with the ideals of Zen. Both are considered to be some of the greatest masters of Zen as well as Zen poetry, in which they left a significant mark. Although both wrote poems, Bashō is famous for his haiku poetry with themes such as the seasons, animals, travelling and transience, considered to be the major influence of Zen on Japanese literature in general. Furthermore, Bashō wrote Japanese poetry in the Japanese language of that time, while Ikkyū, probably due to him growing up in Buddhist temples where he studied Chinese history, Chinese language and script, wrote Japanese poetry in Chinese.

None of them can be considered "classical" Zen poets because their works differ greatly from the notion of "classical" Zen Buddhism as taught in schools, both in the West and the world over. They are opposed to certain established theories of Zen, such as the process of renouncing all that is material and the notion of daily meditation,

which in certain schools of Zen are still considered as the only safe way of understanding oneself, and consequently understanding life itself.